

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказом державної установи

«Український інститут

розвитку освіти»

№ 162-аг від 22.11.2024 року

(зі змінами відповідно до наказу

№ 177-аг від 25.12.2024

№ 95-аг від 16.06 . 2025 року)

Інструктивно-методичні рекомендації

**щодо здійснення експертизи та надання грифів навчальній літературі
(підручникам, навчальним, навчально-практичним посібникам, навчально-методичним посібникам) та навчальним програмам**

Інструктивно-методичні рекомендації розроблені для видавництв, авторів (авторських колективів) та експертів із метою ознайомлення з процедурою здійснення експертизи та надання грифів навчальній літературі, зокрема навчальним програмам: програмам у сфері дошкільної освіти, програмам з психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової роботи, навчальним програмам у сфері повної загальної середньої освіти, навчальним програмам із позашкільної освіти, модельним навчальним програмам, підручникам та навчальним, навчально-практичним, навчально-методичним посібникам (далі – посібник).

Експертизу навчальної літератури здійснюють для визначення якості її змістового наповнення з подальшим використанням в освітньому процесі закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, закладів дошкільної, позашкільної, професійної (професійно-технічної) освіти тощо.

Алгоритм здійснення експертизи, надання навчальній літературі та навчальним програмам грифів *«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»* та *«Схвалено для використання в освітньому процесі»* визначено Порядком здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 05 червня 2023 року № 675, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17 липня 2023 року за № 1203/40259 (далі – Порядок).

Відповідно до пункту 7 розділу I Порядку гриф *«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»* надається таким об'єктам грифування:

- програмам у сфері дошкільної освіти;
- модельним навчальним програмам;
- навчальним програмам у сфері повної загальної середньої освіти, що можуть бути рекомендовані для використання в освітньому процесі як модельні відповідно до законодавства;
- електронним підручникам та підручникам.

Водночас гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі» надається таким об'єктам грифування:

- програмам з психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової роботи;
- навчальним програмам у сфері повної загальної середньої освіти, розробленим не на основі модельних навчальних програм;
- навчальним програмам із позашкільної освіти;
- посібникам, визначеним Порядком.

Здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам організовує державна установа «Український інститут розвитку освіти» (далі – УІРО) згідно з наказом Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) від 13.05.2024 № 667 «Про організацію роботи щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам».

I. Нормативно-правова база

Здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам регламентовано такими нормативно-правовими документами:

1. Закон України «Про освіту» (ст. 64, 75).
2. Закон України «Про дошкільну освіту» (ст. 1, 16).
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (пункт 2 ст. 54, підпункт 5 пункту 3 розділу X).
4. Закон України «Про позашкільну освіту» (ст.1, 15).
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників» від 23.01.2019 № 41.
6. Наказ МОН України «Про затвердження Порядку конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників» від 21.09.2021 № 1001.
7. Наказ МОН України «Про затвердження Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам» від 17.07.2023 № 675.
8. Наказ МОН України «Про затвердження Положення про електронний підручник» від 02.05.2018 № 440.
9. Наказ МОН України «Про затвердження Вимог до інтерактивного електронного додатка до підручника» від 19.04.2024 № 548.
10. Наказ МОН України «Про організацію роботи щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам» від 13.05.2024 № 667.
11. Наказ МОН України «Про утворення предметних (галузових) експертних комісій та експертних груп» від 20.11.2024 № 1336.
12. Національний стандарт України ДСТУ 3017-2015 «Видання. Основні види. Терміни та визначення понять».
13. Наказ МОН України «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України» від 20.11.2024 № 1636.
14. Наказ МОН України «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки

II. Перелік документів, які подають видавництва, автори / авторські колективи для здійснення експертизи та отримання грифа

1. Для отримання грифа автор (автори), видавець (виробник, постачальник) або інші фізичні та юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які мають виключні права на використання об'єкта грифування (далі – заявник), – звертаються до УІРО з листом-клопотанням шляхом заповнення форми. На вказану в ній адресу електронної пошти надсилається автоматично згенерований Лист-клопотання та Проект договору про надання послуг, які заявник, у разі відсутності зауважень, повинен роздрукувати й підписати. Оригінали документів заявник надсилає на одну з поданих нижче адрес:

Адреса 1

Державна установа «Український інститут розвитку освіти»,
вул. Митрополита Василя Липківського, 36, каб. 113,
м. Київ, 03035

Адреса 2

м. Київ
Нова Пошта, відділення № 55,
вул. Дениса Монастирського, 3
Сацункевич Сергій Володимирович,
номер телефону +380672318214.

У формі для створення листа-клопотання заявник зазначає таку інформацію:

- повна назва та вид об'єкта грифування,
- автор(и) (прізвище, ім'я, по батькові (за наявності)),
- місце роботи,
- посада,
- науковий ступінь (за наявності),
- вчене звання (за наявності),
- тип закладу освіти, для якого призначено об'єкт грифування,
- інформація щодо наявності виключних прав на використання об'єкта грифування,
- контактний телефон та електронна скринька заявника.

2. До листа-клопотання додають такі документи:

2.1. для об'єктів грифування – електронні підручники, електронні навчальні посібники:

- два примірники на цифрових носіях або відповідне посилання (у разі його розміщення на вебсайті, вебплатформі, хмарному середовищі тощо) з повним доступом до нього не менше двох осіб;
- методичні рекомендації щодо використання об'єкта грифування в освітньому процесі;
- інструкцію з інсталяції та/або настанову для користувача;
- договір про надання послуг із проведення експертизи у двох примірниках, підписаних заявником;
- інші документи за бажанням заявника (рецензії, акт експертної оцінки матеріальних носіїв інформації стосовно того, що матеріальні носії не містять (або містять) інформацію з обмеженим доступом (зокрема персональні дані), копія Свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір тощо);

2.2 для об'єктів грифування – підручники, навчальні, навчально-практичні посібники, навчально-методичні посібники та навчальні програми (зокрема для об'єктів грифування, що видаються перекладені мовами корінних народів і національних меншин, друкуються збільшеним або рельєфно-крапковим шрифтом):

- електронну версію (копію, аналог) рукопису авторського / видавничого оригіналу або оригінал-макету об'єкта грифування українською мовою, а також, у відповідних випадках, іноземними мовами, мовами корінних народів та національних меншин, на електронному носії чи надіслану на електронну скриньку УІРО – expertise@uied.org.ua.
- договір про надання послуг з проведення експертизи (два примірники, підписані заявником (крім таких об'єктів грифування, як: програми у сфері дошкільної освіти, програми з психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової роботи, навчальні програми у сфері повної загальної середньої освіти (підпункти 1–5 пункту 5 розділу I Порядку);
- інші документи за бажанням заявника (рецензії, редакційний висновок, копія Свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір тощо), оформлені належним чином з підписами та реквізитами.

III. Процедура здійснення експертизи навчальної літератури

Здійснення експертизи об'єктів грифування та ухвалення рішень щодо рекомендацій з їхнього використання в освітньому процесі забезпечує експертна комісія та експертна група.

Експертна комісія (далі – Комісія) – це колегіальний орган, що здійснює проведення експертизи об'єктів грифування та ухвалює рішення щодо рекомендацій з використання цих об'єктів в освітньому процесі. Комісія створюється наказом МОН, який оприлюднюється на офіційному вебсайті МОН та вебсайті УІРО.

Експертну групу створюють із числа провідних фахівців у сфері освіти й науки для здійснення експертизи в установленому законодавством порядку.

Експерт – фізична особа, яка проводить експертизу на засадах прозорості,

добросовісності, фаховості й незалежності.

Експерт несе персональну відповідальність за добросовісність та якість експертних висновків у порядку, встановленому законодавством та угодами, укладеними з ним установою, відповідальною за організацію роботи щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, – УІРО.

До повноважень Комісії належить:

- проведення експертизи;
- розгляд експертних висновків щодо можливості використання об'єкта грифування в освітньому процесі;
- ухвалення рішення щодо надання грифа «Схвалено для використання в освітньому процесі», скорочення або продовження строку дії грифа;
- ухвалення рішення стосовно подання до МОН пропозицій щодо надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» тощо;
- підготовка пропозицій щодо вдосконалення процедури проведення експертизи.

Зasadничими принципами діяльності Комісії є верховенство права, законність, обґрунтованість, відкритість, прозорість, об'єктивність, неупередженість ухвалення рішень, академічна добросовісність та інші, визначені чинним законодавством.

Кожен член Комісії, експертної групи та відповідальний секретар зобов'язані не допускати конфлікту інтересів.

У разі наявності конфлікту інтересів член Комісії, експертної групи та відповідальний секретар зобов'язані шляхом надсилання листа за допомогою засобів електронного зв'язку завчасно письмово повідомити про це голову Комісії та пояснити суть конфлікту інтересів перед початком засідання або проведення експертизи.

Організаційні засади та форми роботи Комісії

Організація роботи Комісії здійснюється головою Комісії та відповідальним секретарем.

Основною формою роботи Комісії є засідання, яке може проводитися очно, дистанційно та в змішаному форматі, коли частина членів Комісії бере участь дистанційно.

Засідання в дистанційному та змішаному форматі проводять із використанням цифрових технологій. Такі засідання підлягають відеофіксації, яку веде відповідальний секретар, з подальшим зберіганням відеозапису засідання не менш ніж п'ять років. Відеозапис є невіддільним складником протоколу засідання Комісії.

Засідання Комісії вважається правочинним, якщо на ньому присутні більше половини її членів.

Засідання проводять у міру надходження об'єктів грифування або виникнення питань, розгляд яких потребує ухвалення рішення. Під час засідання Комісії

відповідальний секретар веде протокол, у якому зазначає список присутніх та відсутніх її членів, питання, що взято до розгляду, та рішення, ухвалені за результатами обговорення відповідного питання, із зазначенням результатів голосування.

У разі загрози життю, здоров'ю та безпеці членів Комісія має оперативно ухвалити рішення про тимчасове зупинення засідання Комісії. Якщо засідання продовжується в інший день, то про це зазначають у протоколі.

Рішення ухвалюють шляхом відкритого голосування простою більшістю голосів від присутніх на засіданні членів.

Комісія має право ухвалювати рішення шляхом електронного голосування.

У разі рівного розподілу голосів голос голови Комісії є вирішальним. За результатами розгляду експертних висновків комплексної та антидискримінаційної експертизи Комісія ухвалює остаточне рішення, а саме:

- надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;
- направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям у випадках, зазначених у пунктах 3, 4 розділу V Порядку, на перевірку щодо виявлення порушення авторських прав та/або академічної доброчесності;
- направити експертний висновок з проведення антидискримінаційної експертизи об'єкта грифування на розгляд відповідній(им) Комісії(ям);
- направити об'єкт грифування на доопрацювання;
- відхилити об'єкт грифування;
- залишити попередньо ухвалене рішення без змін;
- скасувати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»;
- рекомендувати МОН скасувати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;
- інші рішення, що визначені Порядком.

Комісія за допомогою засобів електронного зв'язку інформує заявника й УІРО про ухвалені рішення відповідно до встановленого законодавством порядку.

З метою уникнення необ'єктивного розгляду питання чи упередженого ухвалення рішення, член Комісії, який не підтримує пропозиції, викладає в письмовій формі свою окрему думку, що додається до протоколу засідання.

За відсутності з об'єктивних причин відповідального секретаря Комісії протоколи та витяги з протоколів засідань щодо ухвалення рішення Комісії підписує тимчасово призначений виконувачем обов'язків відповідального секретаря інший працівник УІРО.

Заявник (або його представник) бере участь у засіданні Комісії під час обговорення поданого ним об'єкта грифування за умови висловленого в листі-клопотанні прохання.

УІРО в строк до двох календарних днів до проведення засідання Комісії інформує заявника про дату й час проведення.

Обов'язки Голови Комісії

- Організовує роботу Комісії та відповідає за виконання покладених на Комісію завдань та функцій.
- Визначає двох експертів для здійснення комплексної експертизи та повідомляє про це відповідального секретаря письмово шляхом надсилання листа за допомогою засобів електронного зв'язку.
- Визначає дату, час і форму проведення засідання Комісії.
- Визначає порядок денний та головує на засіданнях Комісії.
- Забезпечує присутнім на засіданні членам Комісії можливість узяти участь в обговоренні питань порядку денного та висловити думку.
- Контролює питання щодо уникнення потенційного та / або реального конфліктів інтересів членів Комісії.
- Розглядає, формує та підписує документацію, необхідну для виконання покладених на Комісію завдань, згідно з чинним законодавством та Порядком у чітко визначені строки.
- За рішенням Комісії, інформує УІРО про необхідність проведення додаткової антидискримінаційної експертизи в разі виявлення під час експертизи ознак дискримінації, зокрема термінології, що не відповідає Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Законом України від 16 грудня 2009 року № 1767-VI «Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї».

УІРО повідомляє заявника про проведення додаткової антидискримінаційної експертизи шляхом надсилання листа за допомогою засобів електронного зв'язку.

За відсутності з об'єктивних причин голови Комісії протоколи та витяги з протоколів засідань щодо ухвалення рішення Комісії підписує заступник.

Звертаємо увагу, що Голова Комісії, заступник, відповідальний секретар і члени Комісії та експертної групи можуть підписувати документи за допомогою електронного цифрового підпису. Підпис має бути такого формату, який можливо перевірити за покликанням: <https://czo.gov.ua/verify>.

Обов'язки відповідального секретаря Комісії

Відповідального секретаря (далі – Секретаря), на якого покладаються обов'язки щодо ведення документації та організації діяльності Комісії, призначають із числа працівників УІРО.

Секретар письмово, шляхом надсилання листа за допомогою засобів електронного зв'язку, інформує голову Комісії про надходження об'єкта грифування для здійснення експертизи та передає супровідну документацію до об'єкта грифування.

Електронним листом повідомляє експертів, визначених головою Комісії, про здійснення експертизи об'єкта грифування. У листі визначає терміни проведення експертизи та вказує про запобігання реальному та / або потенційному конфлікту інтересів.

Забезпечує надання в електронній формі всім членам Комісії матеріалів, необхідних для розв'язання питань порядку денного. Організовує проведення

засідання Комісії, узгоджуючи попередньо дату й час його проведення з головою та її членами.

Долучає до засідання Комісії експертів, які здійснювали експертизу об'єкта грифування.

Оформляє протоколи засідання Комісії та витяги з них. Рішення Комісії оформлюється протоколом, який підписують голова Комісії та відповідальний секретар Комісії. У протоколі засідання на підставі розгляду експертних висновків Комісія фіксує ухвалення рішення відповідно до пункту 1 розділу V та пункту 3 розділу VI Порядку.

Передає протягом п'яти робочих днів з дня ухвалення рішення Комісії протокол її засідання або витяг з нього разом із матеріалами розгляду до УІРО.

Письмово, шляхом надсилання листа УІРО за допомогою засобів електронного зв'язку, протягом п'яти робочих днів інформує заявника про рішення Комісії щодо надання об'єкту грифування грифа «Схвалено для використання в освітньому процесі».

Письмово, шляхом надсилання листа УІРО за допомогою засобів електронного зв'язку, протягом п'яти робочих днів інформує заявника про рішення Комісії щодо необхідності доопрацювання об'єкта грифування (у випадку розгляду кількома Комісіями – однією з них). Лист має містити витяг із протоколу та копії експертних висновків і зауважень, які додаються.

За погодженням голови Комісії направляє доопрацьований об'єкт грифування разом з обґрунтованою відповіддю на зауваження, зазначені в експертних висновках, на повторну експертизу до визначеного експерта.

Інформує протягом п'яти робочих днів з дня ухвалення рішення директора УІРО в разі ухвалення Комісією рішення про відхилення об'єкта грифування (формує витяг з протоколу засідання Комісії разом з копіями експертних висновків та зауважень).

Надає відомості відповідальній особі УІРО про об'єкт грифування, його назву, вид, автора (авторів), найменування видавця (виробника, постачальника), вид грифа та підставу його надання, строк дії грифа, призначення для внесення інформації до Каталогу надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам.

Обов'язки членів Комісії

Беруть участь у засіданнях Комісії.

Дотримуються вимог Порядку та забезпечують виконання рішень Комісії.

Не допускають розголошення конфіденційної інформації, що стала їм відома у зв'язку з виконанням повноважень.

Повідомляють голову Комісії про наявність реального та / або потенційного конфлікту інтересів за результатами ознайомлення з порядком денним засідання.

Проводять експертизу з урахуванням принципів професійності, об'єктивності, неупередженості, конфіденційності та компетентності. Подають для розгляду на засіданні Комісії у вигляді розгорнутого та обґрунтованого експертного висновку – оцінку якості об'єкта грифування, відповідності його змісту законодавству, науково-методичним і психолого педагогічним та іншим вимогам

протягом двох місяців після отримання відповідних матеріалів.

Обґрунтовують ступінь відповідності об'єкта грифування критеріям експертизи.

Обґрунтовують викладені в експертному висновку зауваження, які мають бути враховані під час доопрацювання об'єктів грифування. Надають рекомендації щодо покращення якості об'єкта грифування. У разі доопрацювання об'єкта грифування подають для розгляду на засіданні Комісії довідку про доопрацювання об'єкта грифування, у якій обґрунтовують повноту доопрацювання об'єкта грифування за поданими експертними висновками, урахування авторської позиції тощо.

Зазначають в експертному висновку та висновку на доопрацьований об'єкт грифування рішення щодо об'єкта грифування, керуючись пунктом 1 розділу V та пунктом 3 розділу VI Порядку.

Звертаємо увагу, що гриф надається об'єктам грифування, що відповідають:

- законодавству, зокрема Базовому компоненту дошкільної освіти,
- державним стандартам загальної середньої освіти,
- типовим освітнім програмам,
- модельним навчальним програмам,
- типовій освітній програмі закладу позашкільної освіти,
- стандартам спеціалізованої освіти,
- державним освітнім стандартами з конкретних професій (далі – стандарти освіти),
- засадам державної політики у сфері освіти та принципам освітньої діяльності, визначеним частиною першою статті 6 Закону України «Про освіту»;
- принципам системності, науковості, доступності, а також віковим та психофізіологічним особливостям розвитку (сприймання, пам'ять, увага, мислення, мотивація) навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти та професійно-практичної спрямованості.

IV. Критерії для здійснення експертизи

Критерії для здійснення експертизи навчальної літератури (далі – критерії) базуються на принципах, визначених у пункті 3 розділу IX статті 75 Закону України «Про освіту»: програми, підручники та навчальні посібники мають відповідати принципам системності, науковості, доступності, а також віковим та психофізіологічним особливостям здобувачів освіти.

В освітньому процесі не може використовуватися навчальна література, що містить академічний плагіат, фабрикацію та / або фальсифікацію, твердження, які суперечать визначеним Законом України «Про освіту» засадам державної політики у сфері освіти та принципам освітньої діяльності, а також навчальна література, що містить ознаки дискримінації, крім випадків, якщо відповідні матеріали використовуються для ілюстрування чи пояснення явищ дискримінації.

Під «критерієм» розуміємо ознаку, за якою здійснюють оцінювання та ухвалюють рішення щодо відповідності / невідповідності встановленим вимогам. Критерії містять набір індикаторів, повнота реалізації яких свідчить про міру їх

реалізації.

Звертаємо увагу, що критично важливими є такі критерії, як академічна доброчесність в інтелектуальних творах, відповідність державним стандартам освіти, науковість, мова текстів, вміст е-додатка.

4.1. Критерії для здійснення експертизи навчальних програм

Навчальні програми (освітні та парціальні) у сфері дошкільної освіти повинні відповідати принципам освітньої діяльності, визначеним Законом України «Про дошкільну освіту» та Базовим компонентом дошкільної освіти (Державним стандартом дошкільної освіти) і забезпечувати досягнення вихованцями результатів навчання і компетентностей.

Для здійснення експертизи навчальних програм у сфері повної загальної середньої освіти застосовуються відповідні вимоги до модельних і навчальних програм, визначені в додатку 6 до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України № 1120 від 09.08.2024 року).

Позашкільна освіта в закладах позашкільної освіти здійснюється за напрямами, визначеними Законом України «Про позашкільну освіту» і забезпечує здобуття компетентностей за програмами позашкільної освіти, які мають відповідати вимогам до змісту й оформлення та містити вступний, методичний та довідниковий компоненти, реалізовані відповідними розділами програми.

4.2. Критерії для здійснення експертизи навчальної літератури

Критерії для здійснення експертизи навчальної літератури представлено двома блоками.

Критерії блоку I (критерії 1–9) застосовують для здійснення комплексної експертизи, яка охоплює і експертизу е-додатка, що є невід’ємною складовою підручника.

Критерії блоку II є обов’язковими для проведення антидискримінаційної експертизи об’єктів грифування, які потенційно можуть брати участь у конкурсному відборі підручників та посібників і будуть видані за кошти державного та / або місцевого бюджетів, а також у разі призначення додаткової експертизи (див. Процедура здійснення експертизи навчальної літератури).

Блок I. Комплексна експертиза

Комплексну експертизу проводять із метою оцінки якості об’єкта грифування, відповідності його змісту законодавству, науково-методичним і психолого-педагогічним вимогам.

1. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах

Підручник / посібник для закладів освіти є твором – результатом оригінальної

інтелектуальної діяльності автора (авторів) у сфері освіти.

Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах.

Індикатори:

- відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір);
- відсутність сфабрикованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності);
- оформлені належним чином посилання на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.

2. Відповідність державним стандартам освіти

Навчальна література спрямована на досягнення здобувачами освіти результатів навчання, визначених державними стандартами освіти.

Державні стандарти освіти визначають вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти на відповідних рівнях освіти.

Індикатори:

- розкриває компетентнісний потенціал освітньої галузі;
- відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у державних стандартах освіти;
- відповідає визначеним у державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів);
- забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання відповідно до державних стандартів освіти;
- забезпечує формування наскрізних умінь, визначених державними стандартами освіти;
- відповідає модельній та/або навчальній програмі.

3. Системність, науковість, доступність навчальної інформації

Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії.

Індикатори:

- зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання

підручника / посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні елементи тощо);

- зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій;
- навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо;
- навчальну інформацію подано з урахуванням різноманітних поглядів на питання, що розкриваються;
- тексти й візуальний матеріал підібрано з урахуванням принципу недискримінаційності;
- навчальний матеріал розкриває причиново-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають сучасному рівню розвитку науки;
- зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як єдиної системи, а не окремих, незв'язаних фактів;
- зміст подано доступно й зрозуміло відповідно до вікової категорії здобувачів освіти;
- зміст дібрано з урахуванням інформації профорієнтаційного спрямування (моделювання різних ситуацій, запитань, завдань тощо);
- зміст подано з урахуванням емоційного й соціального розвитку здобувачів освіти на відповідних етапах навчання;
- зміст доповнено додатковими джерелами інформації (документи, зображення, діаграми, покликання тощо), які сприяють розвитку вміння працювати з інформацією і навчатися самостійно;
- навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності.

4. Мова текстів

Мова підручника / посібника є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам та чинному українському правопису.

4.1. Відповідає сучасним мовним нормам

Індикатори:

- нормативність – дотримання мовних норм;
- точність – правильне слововживання, представлення найбільш точного мовного варіанта, відсутність двозначності, неточностей у формулюванні правил, визначень та завдань;
- логічність – несуперечливе поєднання слів, позначення переходів від однієї

- думки до іншої, достатність аргументації;
- лаконічність – ясне, чітке і стисле викладення змісту навчального тексту, що сприяє легкому сприйняттю інформації;
- чистота – уникнення варваризмів, жаргонізмів, просторічних слів, калькованих з інших мов, відсутність ненормативної лексики, раціональне використання іншомовної лексики з наданням переваги українським відповідникам тощо;
- виразність – сучасні й оригінальні тексти, що викликають зацікавленість і підтримують увагу;
- доступність – тексти зрозумілі, доступні для відповідної вікової категорії здобувачів освіти.

4.2. Ураховує принципи недискримінації в текстах.

Індикатори:

- ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною належністю, соціальним статусом тощо;
- відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення;
- відсутні ознаки дискримінації, у тому числі термінологія, що не відповідає Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю.

5. Система завдань

Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню результатів навчання відповідно до модельної навчальної програми та / або навчальної програми.

Індикатори:

- представлено завдання на розвиток уміння добирати, аналізувати й узагальнювати навчальну інформацію, подану в різний спосіб; наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання;
- наявні завдання на розвиток критичного мислення;
- наявні завдання для самостійного / групового виконання;
- наявні диференційовані за рівнями складності, творчості та самостійності завдання;
- наявні завдання на розвиток комунікативних навичок;
- наявні завдання на розвиток уміння висловлювати думку усно та письмово;
- наявні компетентнісні завдання;
- наявні завдання для реалізації проєктної діяльності;
- наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо;

- представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення результатів навчання.

6. Візуальні засоби

Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо.

Індикатори:

- забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом;
- засоби візуальної комунікації інформативні, передають основну ідею (наявні схеми, карти, фотографії, портрети, документи, картинки, малюнки з дотриманням авторського права, таблиць, діаграм тощо, які сприяють кращому розумінню навчальної інформації, формуванню певних умінь); наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів;
- візуальні засоби чіткі, однакової контрастності й зберігають усі кольори;
- однотипні ілюстрації в підручнику / посібнику виконані в одній техніці;
- ілюстрації реалістичні;
- ілюстрації мають чітку композицію, яка акцентує на важливому;
- у зображеннях ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною належністю, соціальним статусом тощо;
- візуальний образ підручника / посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності);
- у зображеннях відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення.

7. Емоційна безпека та травмачутливість

Зміст підручника / посібника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачів освіти.

Індикатори:

- теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій;
- наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки.

8. Наявність додаткових матеріалів і ресурсів

Наявність додаткових матеріалів і ресурсів підсилює діяльнісну складову та досягнення обов'язкових результатів.

Індикатори:

- інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали тощо, доступні через QR-коди або покликання, які розміщені в е-додатку;
- додаткові ресурси відповідають критеріям 1–7;
- відсутні покликання на контент, що містить ознаки реклами;
- аудіосупровід до змісту підручника (для підручників з іноземних мов та української мови для класів з навчанням мовами корінних народів або національних меншин).

9. Інтерактивний електронний додаток до підручника

Цей підрозділ стосується експертної оцінки інтерактивних електронних додатків до підручників (е-додатків) відповідно до наказу МОН України «Про затвердження Вимог до інтерактивного електронного додатка до підручника» від 19.04.2024 № 548.

Для експертного оцінювання е-додатка застосовують критерії щодо оцінювання вмісту, користувацького інтерфейсу та дизайну, а також умови функціонування е-додатка, викладені нижче, та критерії 1-8, що зазначені вище.

9.1. Е-додаток містить необхідні вихідні дані

Індикатори:

- е-додаток містить назву і автора (авторів) підручника, складовою якого є е-додаток, знак охорони авторського права (за наявності) та відомості щодо надання грифа;
- е-додаток містить електронну адресу, телефон технічної підтримки виробника/розробника е-додатка;
- е-додаток містить системні вимоги до обладнання та вимоги щодо операційної системи для використання е-додатка.

9.2. Вміст е-додатка розширює функціональні та змістові можливості підручника

Індикатори:

- вміст е-додатка узгоджується зі змістом підручника та з цілями і завданнями предмета вивчення / навчального предмета / інтегрованого курсу;

- обсяг навчального, мультимедійного та іншого контенту в е-додатку враховує технічні можливості сховища, де розміщено е-додаток, та характеристики пристроїв, за допомогою яких ним будуть користуватися;
- система завдань, наведених в е-додатку містить завдання різних типів складності, що диференціюють способи, за допомогою яких здобувачі / здобувачки освіти можуть здобути знання, навички і їх перевірити, та компетентнісно-орієнтовані завдання для формування або перевірки сформованості ключових компетентностей;
- е-додаток забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу, зокрема, містить завдання для самооцінювання, визначення досягнення очікуваних результатів навчання здобувачами освіти згідно з відповідним державним стандартом освіти, завдання для групової роботи, дослідницькі/ пізнавальні/творчі завдання, завдання для самостійної роботи;
- е-додаток містить уніфіковану систему рубрик та інтерактивний зміст;
- е-додаток містить елементи мультимедіа (наприклад, зображення, відео- та аудіоматеріали, окремі 3D-моделі та повноцінні 3D-сцени);
- е-додаток містить інструменти для інтерактивної взаємодії (інструменти для тренування певних навичок, симуляції процесів чи лабораторних робіт, інструменти для проведення тестування, інструменти для проведення аудіювання та перевірки усного мовлення тощо) з можливістю перегляду користувачами результатів виконання інтерактивних завдань;
- е-додаток містить інструкцію користувача, що охоплює загальні принципи роботи з е-додатком, та пояснює функції всіх елементів загального інтерфейсу, містить чіткі інструкції з виконання інтерактивних завдань;
- е-додаток не містить рекламу.

9.3. Користувацький інтерфейс та дизайн е-додатка сприяють досягненню навчальних цілей

Індикатори:

- інтерфейс е-додатка має ієрархію елементів, є цілісним;
- е-додаток забезпечує поінформованість користувача про те, який структурний елемент (сторінка, тема тощо) відображається на екрані; інсталяція е-додатка є безоплатною та типовою для програмних засобів усіх поширених операційних систем Windows, Android, iOS, ChromeOS тощо та зрозумілою для користувача;
- е-додаток може включати різноманітні форми інтеграції зовнішніх онлайн-ресурсів та гіперпосилання, які забезпечують доступ до додаткової інформації.

9.4. Технічні та функціональні особливості е-додатка забезпечують його використання за різних умов доступу

Індикатори:

- е-додаток сумісний із найпоширенішими видами комп'ютерних пристроїв (персональний комп'ютер, ноутбук, планшет або смартфон) та забезпечує доступ користувачам з використанням безоплатних браузерів;
- е-додаток забезпечує доступність контенту онлайн та офлайн із можливістю повного або часткового завантаження контенту на пристрій користувача і роботи без подальшого доступу до мережі Інтернет, за винятком контенту, що міститься на зовнішніх ресурсах за посиланнями в е-додатку;
- е-додаток забезпечує можливість перегляду відео, зображень та прослуховування аудіофайлів без потреби встановлення додаткових плагінів (додатків);
- е-додаток забезпечує можливість доступу до контенту на пристроях, що працюють під керуванням усіх поширених операційних систем Windows, Android, iOS, ChromeOS тощо за допомогою браузера чи іншого безоплатного клієнта;
- е-додаток забезпечує доступність вмісту та інтерактивних функцій через вебдоступ у безоплатному браузері;
- е-додаток забезпечує адаптацію вмісту та інтерфейсу до розміру та роздільної здатності екрана пристрою;
- е-додаток забезпечує зберігання облікових даних у сховищі, що має сертифікат комплексної системи захисту інформації, на серверах, які розташовані в Україні;
- е-додаток містить інформацію (включно з посиланнями), що забезпечить можливість реєстрації його користувачів за різними ролями (здобувач / здобувачка освіти, вчитель / вчителька та батьки) протягом часу технічної підтримки е-додатка;
- е-додаток містить функції для навігації та пошуку; надання змісту, гіпертексту;
- е-додаток містить функції пошуку за ключовими словами (зміст, предметний покажчик, іменний покажчик тощо);
- е-додаток містить частини вмісту друкованої версії підручника, які посилюють виконання смислових функцій за допомогою цифрових технологій;
- для стандартизації основного вмісту е-додатка використовують загальноприйняті галузеві стандарти для електронного вмісту, зокрема, але не виключно ДСТУ EN 301 549:2022 (EN 301 549 V3.2.1 (2021-03), IDT) «Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності продуктів та послуг ІКТ», ДСТУ ISO/IEC TR 18120:2018 (ISO/IEC TR 18120:2016, IDT) «Інформаційні технології. Навчання, освіта та підготовка. Вимоги до електронних підручників для освіти»;
- технічна підтримка е-додатка здійснюється протягом строку дії грифа, наданого підручнику.

10. Електронний підручник, електронний навчальний посібник

Крім загальних критеріїв 1-8, що застосовуються до всієї навчальної літератури, експертиза електронних підручників та навчальних посібників

(далі — е-видань) повинна враховувати низку специфічних вимог, пов'язаних з їх електронним форматом та технічними і функціональними можливостями. Ці вимоги сформульовані у вигляді критеріїв та індикаторів, зміст яких відповідає Положенню про електронний підручник, затверджене наказом МОН України 02.05.2018 р. за № 440 і зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 24.05.2018 р. за № 621/32073.

10. Електронний формат та функціональні особливості

10.1. Організація матеріалу та навігація сприяють досягненню навчальних цілей.

Індикатори:

- наявні такі відомості: назва, автор (автори), відомості про надання грифа, відомості про стандарт/програму, знак охорони авторського права (за наявності);
- наявна інформація про версію е-видання, про кількість і тривалість мультимедійних та інтерактивних елементів (аудіо, відео, зображення, 2D/3D-моделі, карти тощо);
- зазначені найменування, місцезнаходження, контакти виробника;
- вказані мінімальні системні вимоги до обладнання та операційної системи;
- в е-виданні, укладеному іншою мовою, всі зазначені вище відомості подаються також українською мовою;
- е-видання містить інструкцію користувача;
- е-видання структуроване, структура е-видання відображається в інтерактивному змісті, що забезпечує довільний доступ до всіх його структурних елементів.

10.2. Користувацький інтерфейс та дизайн сприяють досягненню навчальних цілей

Індикатори:

- інтерфейс е-видання цілісний та інтуїтивно зрозумілий, забезпечено принципи близькості та подібності елементів; елементи інтерфейсу, що використовуються для однієї дії, не використовуються для іншої;
- використання різних медіаформатів доцільне, логічне та збалансоване;
- дизайн забезпечує концентрацію уваги користувача на головній суті, фон не відволікає від тексту й зображень;
- е-видання інформує користувача про те, який структурний елемент відображається на екрані;
- завдання супроводжуються чіткими інструкціями з виконання та зворотним зв'язком за результатами виконання;
- забезпечене озвучення текстової інформації з можливістю увімкнення / вимкнення звуку та візуальне відображення (субтитри) аудіоінформації.

10.3. Технічні і функціональні особливості е-видання забезпечують його використання за різних умов доступу

Індикатори:

- забезпечена можливість роботи на трьох чи більше операційних системах, не менше двох з яких для мобільних пристроїв;
- забезпечена можливість завантаження матеріалів е-видання на пристрій користувача і роботи з ними без подальшого доступу до мережі Інтернет;
- перегляд відео- та прослуховування аудіофайлів забезпечується без потреби встановлення додаткових плагінів (застосунків);
- забезпечується розмежування доступу до функціональних можливостей е-видання залежно від категорій учасників освітнього процесу.

Блок II. Антидискримінаційна експертиза

Виявлення ознак дискримінації та стереотипів у текстовому та ілюстративному компонентах.

1. Представленість різноманітності.

Індикатори:

- паритетна представленість персонажів / дійових осіб – чоловіків / жінок;
- представленість у візуальному й текстовому контенті людей із різним місцем проживання, людей різних віросповідань, кольору шкіри, раси, етнічного походження, віку, майнового стану, стану здоров'я та інвалідності тощо;
- відсутність інформації, що спотворює зміст прав людини чи дає хибне уявлення про них;
- наявність завдань, вправ, коментарів, ілюстрацій, спрямованих на формування:
 - полікультурної спрямованості (толерантного ставлення до представників/-ць різних народів, національних та етнічних груп, культур, традицій і вірувань, здатності до міжнаціонального і міжконфесійного діалогу);
 - уміння виявляти й поважати різні точки зору;
 - розуміння потреб та можливостей інших людей.

2. Відсутність сегрегації і поляризації за різними ознаками.

Індикатори:

- відсутність елементів, які прямо чи опосередковано ділять учасників/ць / персонажів / дійових осіб на окремі групи за різними ознаками; відсутність

протиставлення різних груп людей за різними ознаками; представленість людей з інвалідністю та людей різного віку нестереотипно, тобто такими, які ведуть активний спосіб життя, є соціально залученими;

- інклюзивність змісту, уникнення прихованих чи явних указівок на те, що певні групи є менш або більш цінними для суспільства.

3. Відсутність стереотипів за визначеною ознакою.

Індикатор:

- нестереотипне представлення людей різних статей, віку, етнічності, релігії, стану здоров'я, місця проживання, майнового й сімейного стану та інвалідності тощо в різноманітних соціальних і культурних ролях.

4. Використання недискримінаційної мови.

Індикатори:

- використання паралельно форм жіночого і чоловічого роду або гендерно нейтральних форм;
- використання збірних іменників та описових конструкцій на позначення множини осіб;
- використання фемінітивів, зафіксованих у словнику, та фемінітивів новотворів, які відповідають нормам української літературної мови, обов'язкове використання фемінітивів, коли в тексті йдеться про конкретну жінку;
- використання недискримінаційної мови щодо людей за різними ознаками: кольором шкіри, расою, етнічним і соціальним походженням, політичними, релігійними та іншими переконаннями, статтю, майновим станом, місцем проживання, а також за віком, зовнішністю, станом здоров'я, інвалідністю, мовними або іншими ознаками;
- відсутність у тексті формулювань з негативними конотаціями для характеристики осіб із захищеними ознаками як безпосередньо вербалізованих, так і таких, що впливають із контексту або підтексту.

V. Експертний висновок

Експерт подає для розгляду на засіданні Комісії розгорнутий та обґрунтований експертний висновок з оцінкою якості об'єкта грифування, відповідності його змісту законодавству, науково-методичним і психолого педагогічним вимогам відповідно до пункту 6 розділу I [Порядку](#).

До експертного висновку додаються (за наявності) чіткі та обґрунтовані зауваження, що мають бути усунуті під час доопрацювання об'єктів грифування. Так, у формі експертного висновку експерт у разі оцінки «потребує доопрацювання» або «потребує суттєвого доопрацювання» за відповідним індикатором має обов'язково заповнити колонку «Зауваження й коментарі», у якій вказати номери

відповідних параграфів, тем, завдань, сторінок тощо. Також у відповідній колонці форми експертного висновку експерт має подати рекомендації (за наявності) щодо покращення якості навчальної літератури. Рекомендації мають бути основою для доопрацювання об'єкта грифування та відображені під час повторної експертизи за підсумками здійсненого доопрацювання.

У разі повернення об'єкта грифування на доопрацювання, експерти складають новий експертний висновок із використанням чинного шаблону, передбаченого для відповідного типу навчальної літератури. Такий висновок оформлюють окремим документом, він має відображати результати повторного аналізу доопрацьованого матеріалу. Відмінністю є доповнення блоку «Реалізованість критеріїв» коментарем «доопрацьовано», у якому зазначаються конкретні позиції, що були виправлені відповідно до попередніх зауважень експертної комісії. Це дозволяє фіксувати динаміку змін і забезпечує прозорість процедури експертизи.

Здійснюючи експертизу об'єкта грифування, що потенційно може брати участь у конкурсному відборі підручників та посібників, які видаватимуться за кошти державного та / або місцевого бюджетів, експерт використовує форму експертного висновку, наведену в **додатку 1**.

Форма експертного висновку до модельних / навчальних / корекційно-розвиткових / з дошкільної освіти програм наведено в додатках 2, 3, 4.

Форму експертного висновку з антидискримінаційної експертизи наведено в додатку 5.

Форма експертного висновку щодо експертизи навчально-методичних посібників наведено в додатку 6.

Для об'єктів грифування, що не беруть участі в конкурсному відборі (навчально-практичні посібники та посібники), експерт використовує форму експертного висновку, наведену в додатку 7.

Звертаємо увагу, що в разі здійснення експертизи посібника, який не є частиною підручника, інтерактивний електронний додаток не є його обов'язковою складовою. У цьому випадку критерій 9 блоку I комплексної експертизи не застосовується.

Експертний висновок щодо експертизи атласів/карт наведено в додатку 8.

Експертний висновок для комплексної експертизи електронного підручника / електронного навчального посібника наведено у додатку 9.

Додаток 1

Експертний висновок

(комплексна експертиза об'єкта грифування, що потенційно може брати участь у конкурсному відборі підручників та посібників, які видаватимуться за кошти державного та/або місцевого бюджетів)

(назва, клас, авторський колектив, видавництво,
обліково-видавничі аркуші)

На експертизу подано:			
Підручник			
Е-додаток до підручника			
Аудіосупровід до підручника			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	- реалізовано - потребує доопрацювання - потребує суттєвого доопрацювання	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо)	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
1.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
1.2. відсутність сфальсифікованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
1.3. оформлення належним чином посилань на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей			
<i>*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):</i>			
2. Відповідність Державним стандартам освіти			
Державні стандарти освіти визначають вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти на відповідних рівнях освіти.			
2.1. розкриває компетентнісний потенціал освітньої галузі			
2.2. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у Державних стандартах освіти			
2.3. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів)			
2.4. забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання відповідно до Державних стандартів освіти			
2.5. забезпечує формування наскрізних умінь, визначених Державними стандартами освіти			

2.6. відповідає модельній та/або навчальній програмі			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії			
3.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання підручника / посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні елементи тощо)			
3.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій			
3.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо			
3.4. навчальну інформацію подано з урахуванням різноманітних поглядів на питання, що розкриваються			
3.5. навчальний матеріал розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають сучасному рівню розвитку науки			
3.6. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як єдиної системи, а не окремих, незв'язаних фактів			
3.7. зміст подано доступно й зрозуміло відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
3.8. зміст підбрано з урахуванням інформації профорієнтаційного спрямування (моделювання різних ситуацій, запитань, завдань тощо)			
3.9. зміст подано з урахуванням емоційного і соціального розвитку здобувачів освіти на відповідних етапах навчання			
3.10. зміст доповнено додатковими джерелами інформації (документи, зображення, діаграми, покликання тощо), які сприяють розвитку вміння працювати з інформацією і навчатися самостійно			
3.11. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Мова текстів			

4.1. Відповідає сучасним мовним нормам			
4.1.1. нормативність			
4.1.2. точність			
4.1.3. логічність			
4.1.4. лаконічність			
4.1.5. чистота			
4.1.6. виразність			
4.1.7. доступність			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Система завдань			
Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню певних результатів навчання відповідно до модельної навчальної програми та/або навчальної програми			
5.1. представлено завдання на розвиток уміння добирати, аналізувати й узагальнювати навчальну інформацію, подану в різний спосіб			
5.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання			
5.3. наявні завдання на розвиток критичного мислення			
5.4. наявні завдання для самостійного / групового виконання			
5.5. наявні диференційовані за рівнями складності, творчості та самостійності завдання			
5.6. наявні завдання на розвиток комунікативних навичок			
5.7. наявні завдання на розвиток уміння висловлювати думку усно та письмово			
5.8. наявні компетентнісні завдання			
5.9. наявні завдання для реалізації проєктної діяльності			
5.10. наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо			
5.11. представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення результатів навчання			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			
6.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом			
6.2. засоби візуальної комунікації інформативні, передають основну ідею (наявні схеми, карти, фотографії, портрети, документи, картинки, малюнки з дотриманням авторського права, таблиці, діаграми тощо, які сприяють кращому			

розумінню навчальної інформації, формуванню певних умінь)			
6.3. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
6.4. візуальні засоби чіткі, однакової контрастності та зберігають усі кольори			
6.5. однотипні ілюстрації в підручнику / посібнику виконані в одній техніці			
6.6. ілюстрації реалістичні			
6.7. ілюстрації мають чітку композицію, яка акцентує на важливому			
6.8. візуальний образ підручника / посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності)			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
7. Емоційна безпека та травмотчливість			
Зміст підручника / посібника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
7.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (наси́льство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
7.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
8. Наявність додаткових матеріалів і ресурсів			
Наявність додаткових матеріалів та ресурсів підсилює діяльнісну складову та досягнення обов'язкових результатів			
8.1. інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали тощо, доступні через QR-коди або покликання, які розміщені в е-додатку			
8.2. додаткові ресурси відповідають критеріям 1–7			
8.3. відсутні покликання на контент, що містить ознаки реклами			
8.4. аудіосупровід до змісту підручника (для підручників з іноземних мов та української мови для класів з навчанням мовами корінних народів або національних меншин)			
9. Інтерактивний електронний додаток до підручника			
9.1. Е-додаток містить необхідні вхідні дані			
9.1.1. е-додаток містить назву і автора (авторів) підручника, складовою якого є е-додаток, знак охорони авторського права (за наявності) та відомості щодо надання грифа			
9.1.2. е-додаток містить електронну адресу, телефон технічної підтримки виробника/розробника е-додатка			
9.1.3. е-додаток містить системні вимоги до обладнання та вимоги щодо операційної системи для використання е-додатка.			
9.2. Вміст е-додатка розширює функціональні та змістові можливості паперового підручника			

9.2.1. вміст е-додатка узгоджується зі змістом підручника та з цілями і завданнями предмета вивчення / навчального предмета / інтегрованого курсу			
9.2.2. обсяг навчального, мультимедійного та іншого контенту в е-додатку враховує технічні можливості сховища, де розміщено е-додаток, та характеристики пристроїв, за допомогою яких ним будуть користуватися			
9.2.3. система завдань, наведених в е-додатку містить завдання різних типів складності, що диференціюють способи, за допомогою яких здобувачі / здобувачки освіти можуть здобути знання, навички і їх перевірити, та компетентнісно-орієнтовані завдання для формування або перевірки сформованості ключових компетентностей			
9.2.4. е-додаток забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу, зокрема, містить завдання для самооцінювання, визначення досягнення очікуваних результатів навчання здобувачами освіти згідно з відповідним державним стандартом освіти, завдання для групової роботи, дослідницькі/ пізнавальні/творчі завдання, завдання для самостійної роботи			
9.2.5. е-додаток містить уніфіковану систему рубрик та інтерактивний зміст			
9.2.6. е-додаток містить елементи мультимедіа (наприклад, зображення, відео- та аудіоматеріали, окремі 3D-моделі та повноцінні 3D-сцени)			
9.2.7. е-додаток містить інструменти для інтерактивної взаємодії (інструменти для тренування певних навичок, симуляції процесів чи лабораторних робіт, інструменти для проведення тестування, інструменти для проведення аудіювання та перевірки усного мовлення тощо) з можливістю перегляду користувачами результатів виконання інтерактивних завдань			
9.2.8. е-додаток містить інструкцію користувача, що охоплює загальні принципи роботи з е-додатком, та пояснює функції всіх елементів загального інтерфейсу, містить чіткі інструкції з виконання інтерактивних завдань			
9.2.9. е-додаток не містить рекламу			
9.3. Користувацький інтерфейс та дизайн е-додатка сприяють досягненню навчальних цілей			
9.3.1. Інтерфейс е-додатка має ієрархію елементів, є цілісним			
9.3.2. е-додаток забезпечує поінформованість користувача про те, який структурний елемент (сторінка, тема тощо) відображається на екрані			
9.3.3. інсталяція е-додатка є безоплатною та типовою для програмних засобів усіх поширених операційних систем Windows, Android, iOS, ChromeOS тощо та зрозумілою для користувача			

9.3.4. е-додаток може включати різноманітні форми інтеграції зовнішніх онлайн-ресурсів та гіперпосилання, які забезпечують доступ до додаткової інформації			
9.4. Технічні та функціональні особливості е-додатка забезпечують його використання за різних умов доступу			
9.4.1. е-додаток сумісний із найпоширенішими видами комп'ютерних пристроїв (персональний комп'ютер, ноутбук, планшет або смартфон) та забезпечує доступ користувачам з використанням безоплатних браузерів			
9.4.2. е-додаток забезпечує доступність контенту онлайн та офлайн із можливістю повного або часткового завантаження контенту на пристрій користувача і роботи без подальшого доступу до мережі Інтернет, за винятком контенту, що міститься на зовнішніх ресурсах за посиланнями в е-додатку			
9.4.3. е-додаток забезпечує можливість перегляду відео, зображень та прослуховування аудіофайлів без потреби встановлення додаткових плагінів (додатків)			
9.4.4. е-додаток забезпечує можливість доступу до контенту на пристроях, що працюють під керуванням усіх поширених операційних систем Windows, Android, iOS, ChromeOS тощо за допомогою браузера чи іншого безоплатного клієнта			
9.4.5. е-додаток забезпечує доступність вмісту та інтерактивних функцій через вебдоступ у безоплатному браузері			
9.4.6. е-додаток забезпечує адаптацію вмісту та інтерфейсу до розміру та роздільної здатності екрана пристрою			
9.4.7. е-додаток забезпечує зберігання облікових даних у сховищі, що має сертифікат комплексної системи захисту інформації, на серверах, які розташовані в Україні			
9.4.8. е-додаток містить інформацію (включно з посиланнями), що забезпечить можливість реєстрації його користувачів за різними ролями (здобувач / здобувачка освіти, вчитель / вчителька та батьки) протягом часу технічної підтримки е-додатка			
9.4.9. в е-додатку містяться функції для навігації та пошуку; надання змісту, гіпертексту			
9.4.10. в е-додатку містяться функції пошуку за ключовими словами (зміст, предметний показник, іменний показник тощо)			
9.4.11. в е-додатку містяться частини вмісту друкованої версії підручника, які посилюють виконання смислових функцій за допомогою цифрових технологій			
9.4.12. для стандартизації основного вмісту е-додатка використовують загальноприйняті галузеві стандарти для електронного вмісту, зокрема, але не виключно ДСТУ EN 301 549:2022 (EN 301 549 V3.2.1 (2021-03), IDT)			

«Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності продуктів та послуг ІКТ», ДСТУ ISO/IEC TR 18120:2018 (ISO/IEC TR 18120:2016, IDT) «Інформаційні технології. Навчання, освіта та підготовка. Вимоги до електронних підручників для освіти»			
9.4.13. технічна підтримка е-додатка здійснюється протягом строку дії грифа, наданого підручнику			
Висновок:			
Пропоную:			
рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям у випадках, зазначених у пунктах 3, 4 розділу IV Порядку, на перевірку щодо виявлення порушення авторських прав та/або академічної доброчесності; направити експертний висновок з проведення антидискримінаційної експертизи об'єкта грифування на розгляд відповідній(им) Комісії(ям); направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування; залишити попередньо ухвалені рішення без змін; рекомендувати МОН скасувати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; інші рішення, що визначені Порядком.			
Підпис			ПІБ (повністю)

Додаток 2

Форма експертного висновку (комплексна експертиза модельної навчальної / навчальної програми)

(назва програми, цикл навчання, авторський колектив, кількість обліково-видавничих аркушів)

На експертизу подано програму	
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв

	• реалізовано • потребує доопрацювання • потребує суттєвого доопрацювання • критерій не застосовується (обґрунтовується експертом)	зауваження /коментарі	Рекомендації щодо покращення якості
--	---	-----------------------	-------------------------------------

1. Академічна доброчесність

1.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без покликання на відповідний твір)			
1.2. відсутність сфабрикованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
1.3. використано актуальні джерела, які відповідають сучасним науковим підходам та офіційним нормативним документам			
1.4. використані джерела оформлено відповідно до вимог ДСТУ			

2. Структура програми

Реалізовано структуру побудови програми: ураховано та розкрито необхідні компоненти, що забезпечують її ефективну реалізацію

2.1. Наявна вступна частина, у якій:

2.1.1. визначено авторську концепцію			
2.1.2. сформульовано мету навчального предмета / інтегрованого курсу, узгоджену з метою відповідної(-их) освітньої(-их) галузі(-ей) державного освітнього стандарту			
2.1.3. описано способи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу під час вивчення навчального предмета / інтегрованого курсу			
2.1.4. визначено завдання для конкретизації способів досягнення мети навчального предмета / інтегрованого курсу	.		

2.2. Представлено основну частину, у якій:

2.2.1. викладено орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів / учениць за циклами / роками навчання			
2.2.2. запропоновано види навчальної діяльності, які узгоджено з очікуваними результатами навчання та пропонуваним змістом			
2.2.3. представлено конкретні та вимірювальні очікувані результати навчання, які відображають процес їх формування через навчальну діяльність учнів / учениць			
2.2.4. запропоновано логічну послідовність очікуваних результатів навчання, які відображають поступ у розвитку певного вміння чи ставлення, ураховуючи наступність викладу змісту навчального предмета / інтегрованого курсу			
2.2.5. запропоновано зміст навчального предмета / інтегрованого курсу, який ґрунтується на базових знаннях з відповідної освітньої галузі(-ей), визначених чинним державним стандартом відповідного рівня освіти			
2.2.6. запропоновано зміст навчального предмета / інтегрованого курсу відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
2.2.7. пропонуваний зміст навчального предмета / інтегрованого курсу логічно структуровано та побудовано			
2.2.8. забезпечено здобуття учнями / ученицями мінімального обсягу знань за пропонуваним змістом у визначений період навчання в процесі досягнення очікуваних результатів, передбачених програмою для цього періоду			
2.2.9. пропонуваний зміст навчального предмета / інтегрованого курсу спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності			
2.2.10. узгоджено види навчальної діяльності з очікуваними результатами та пропонуваним змістом			
** 2.2.11. зазначено орієнтовну кількість годин з урахуванням особливостей викладу змісту			

навчального та видів навчальної діяльності учнів / учениць			
2.3. Представлено прикінцеву частину, у якій:			
2.3.1. визначено методичні підходи до реалізації відповідної програми			
2.3.2. окреслено особливості методики / технології реалізації навчального предмета / інтегрованого курсу в освітньому процесі			
2.3.3. запропоновано орієнтовні / конкретні ресурси для досягнення мети навчального предмета / інтегрованого курсу			
2.3.4. подано різні системи оцінювання та інструментарій до них			
<i>*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):</i> <i>** Індикатор критерію застосовується для навчальних програм.</i>			
3. Мова тексту			
3.1. Відповідає сучасним мовним нормам			
3.1.1. нормативність			
3.1.2. точність			
3.1.3. логічність			
3.1.3. лаконічність			
3.1.4. чистота			
3.2. Ураховує принципи недискримінації в текстах			
3.2.1. ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною приналежністю, соціальним статусом тощо			
3.2.2. відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення			
3.2.3. відсутні ознаки дискримінації, у тому числі термінологія, що не відповідає Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю			
<i>*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):</i>			
Висновок:			

Пропонуємо

обрати одне з рішень відповідно до Порядку:

- надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»;
- рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;
- направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям у випадках, зазначених у пунктах 3, 4 розділу IV Порядку, на перевірку щодо виявлення порушення авторських прав та/або академічної доброчесності;
- направити об'єкт грифування на доопрацювання;
- відхилити об'єкт грифування;
- інші рішення, що визначені Порядком.

Підпис

ПБ
(повністю)

Додаток 3

Форма експертного висновку
(комплексна експертиза програм

*із корекційно-розвиткової роботи
для осіб з особливими освітніми потребами)*

(назва програми, рівень та цикл освіти, авторський колектив)

Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	- реалізовано - потребує доопрацювання - потребує суттєвого доопрацювання - критерій не застосовується (обґрунтовується експертом)	зауваження / коментарі	рекомендації щодо покращення якості
1. Структура програми			
<i>Дотримано структури побудови програми означає, що під час її розроблення враховано та реалізовано необхідні компоненти, що забезпечують її ефективність та відповідність встановленим стандартам</i>			
1.1. Наявна пояснювальна записка або вступ			
1.2. Обґрунтовано необхідність корекційно-розвиткової роботи відповідно до категорій (типів) особливих освітніх потреб (труднощів)			
1.3. Мета чітко сформульована, реалістична, досяжна та враховує відповідні освітні труднощі дітей			
1.4. Завдання програми конкретизують кроки для досягнення мети			
1.5. Розкрито основні напрями корекційно-розвиткової роботи з урахуванням відповідних освітніх труднощів, які були обрані як фокус			
1.6. Структура та зміст корекційно-розвиткової роботи відповідає можливостям та потребам здобувачів освіти			
1.7. Подано очікувані результати корекційно-розвиткової роботи			
1.8. Зміст програми структурований та логічно побудований			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
2. Академічна доброчесність			
<i>Ураховано принципи академічної доброчесності</i>			
2.1. Відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			

2.2. Відсутність сфабрикованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
2.3. Матеріал не містить інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій			
2.4. Використано актуальні джерела, які відповідають сучасним науковим підходам та офіційним нормативним документам			
2.5. Використані джерела оформлено відповідно до вимог ДСТУ			

**Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):*

3. Зміст програми корекційно-розвиткової роботи

Програма визначає напрями корекційно-розвиткової роботи, їх відповідне змістове наповнення, яке спрямоване на вирішення завдань, обумовлених особливостями психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами

3.1. Зміст програми відповідає вимогам Державного стандарту освіти, типовій освітній програмі для осіб з особливими освітніми потребами та іншим нормативно-правовим актам			
3.2. Зміст програми відповідає віковим та індивідуальним особливостям здобувачів освіти та враховує їхні особливості психофізичного розвитку			
3.3. Забезпечує подолання вторинних порушень з урахуванням особливостей психофізичного розвитку здобувачів освіти			
3.4. Враховує попередження появи вторинних порушень в осіб з особливими освітніми потребами			
3.5. Зміст спрямовано на компенсацію та корекцію порушень з урахуванням психофізичного розвитку здобувачів освіти			
3.6. Забезпечує цілеспрямоване формування пізнавальної діяльності з урахуванням психофізичного розвитку здобувачів освіти			
3.7. Зміст спрямовано на формування особистісних якостей осіб з особливими			

освітніми потребами			
3.8. Зміст спрямовано на психологічну та соціальну адаптацію осіб з особливими освітніми потребами			
3.9. Рекомендовані види діяльності забезпечують практичну реалізацію програми, доповнюють і конкретизують її, сприяють досягненню очікуваних результатів			
3.10. Зміст програми базується на сучасних дослідженнях у галузі спеціальної освіти за відповідним напрямом, враховані сучасні українські та міжнародні практики			
3.11. Зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами			
3.12. Усі запропоновані методики / технології/ інформаційні матеріали та ін. науково обґрунтовані, відповідають дійсності, перевірені, апробовані в практичній діяльності та мають доказову базу ефективності.			
3.13. Заплановані і передбачені програмою види діяльності в повному обсязі дозволяють досягти мети програми та вирішити всі поставлені завдання			
3.14. Зміст програми містить конкретні методичні рекомендації / алгоритми / кроки для фахівців щодо її впровадження			
3.15. Зазначено способи моніторингу прогресу дітей, що допомагають оцінити ефективність запропонованих заходів та/чи скорегувати їх за потреби			

**Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):*

4. Мова тексту

4.1. Відповідає сучасним мовним нормам			
4.1.1. Нормативність			
4.1.2. Точність			
4.1.3. Логічність			
4.1.4. Лаконічність			
4.1.5. Чистота			
4.2. Відсутність інформації, що спотворює зміст прав людини чи дає хибне уявлення про них			
4.3. Уникнення прихованих чи явних указівок на те, що певні групи є менш або			

більш цінними для суспільства			
4.4. Використання недискримінаційної мови щодо осіб за різними ознаками – кольором шкіри, расою, етнічним і соціальним походженням, політичними, релігійними та іншими переконаннями, статтю, майновим станом, місцем проживання, а також за віком, зовнішністю, станом здоров'я, інвалідністю, мовними або іншими ознаками			
4.5. Використана доступна, зрозуміла, актуальна термінологія, яка відповідає сучасним науковим підходам та офіційним нормативним документам			
<i>*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):</i>			
Висновок:			
Пропонуємо: <i>Обрати одне із рішень</i> - надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; - направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям у випадках, зазначених у пунктах 3, 4 розділу V Порядку, на перевірку щодо виявлення порушення авторських прав та/або академічної доброчесності; - направити об'єкт грифування на доопрацювання; - відхилити об'єкт грифування; - залишити попередньо ухвалене рішення без змін; інші рішення, що визначені Порядком.			
Підпис			ПІБ (повністю)

**Форма експертного висновку
(комплексна експертиза програм у сфері дошкільної освіти)**

(назва програми, віковий період, авторський колектив, обліково-видавничі аркуші)

На експертизу подано програму (освітню/ парціальну):			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	- реалізовано - потребує доопрацювання - потребує суттєвого доопрацювання	зауваження / коментарі	рекомендації щодо покращення якості
1. Структура програми			
1. Програма має бути спрямована на досягнення здобувачами освіти освітніх результатів, компетентностей, визначених чинним Державним стандартом, має відповідати принципам освітньої діяльності, визначеним Законом України «Про освіту» та Законом України «Про дошкільну освіту»			
1.1. містить авторську назву			
1.2. наявні характеристики вікових особливостей дітей, які можуть здобувати дошкільну освіту за такою програмою, зокрема орієнтовні показники розвитку дитини (фізичного, психічного тощо)			
1.3. наявні перелік і зміст освітніх напрямів			
1.4. наявний перелік очікуваних результатів навчання за освітніми напрямами і компетентностей, які реалізуються освітньою програмою			
2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
1. Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
2.2. відсутність сфальшованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			

3. Відповідність Базовому компоненту дошкільної освіти (Державному стандарту дошкільної освіти)			
1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) визначає опис ключових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6 (7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти			
3.1. розкриває цінності дошкільної освіти			
3.2. реалізує базові принципи Стандарту			
3.3. забезпечує становлення ключових компетентностей за різними освітніми напрямками			
3.4. забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою в реалізації перспектив розвитку дитини			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Зміст освітнього напрямку та результати (компетентності дитини)			
1. Ключові/у компетентності/сть за освітніми напрямками сформовано на основі комплексного розвитку емоційно-ціннісного ставлення, системи знань та навичок, підтримки та залучення батьків як учасників освітнього процесу.			
4.1. визначено результати сформованості ключових/ої компетентностей/ті			
4.2. описано прояви емоційно-ціннісного ставлення			
4.3. забезпечено сформованість знань та навичок			
4.4. подано пропонований зміст відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
4.5. визначено шляхи участі батьків або осіб, які їх замінюють, у формування ключових/ої компетентностей/ті			
4.6. спрямовано пропонований зміст на формування української національної та громадянської ідентичності			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Мова текстів			
5.1. Відповідає сучасним мовним нормам			
5.1.1. нормативність			
5.1.2. точність			
5.1.3. логічність			
5.1.3. лаконічність			
5.1.4. чистота			
5.1.5. виразність			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
Висновок:			
Пропоную:			
рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;			

направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям у випадках, зазначених у пунктах 3, 4 розділу IV Порядку, на перевірку щодо виявлення порушення авторських прав та/або академічної доброчесності; направити експертний висновок з проведення антидискримінаційної експертизи об'єкта грифування на розгляд відповідній(им) Комісії(ям);
направити об'єкт грифування на доопрацювання;
відхилити об'єкт грифування;
залишити попередньо ухвалені рішення без змін;
рекомендувати МОН скасувати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;
інші рішення, що визначені Порядком.

	Підпис	ПІБ (повністю)
--	--------	-------------------

Форма експертного висновку
(антидискримінаційна експертиза)

(назва, клас, авторський колектив, видавництво)

На експертизу подано: Підручник /Посібник			
Е-додаток до підручника			
Аудіосупровід до підручника			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	- реалізовано - потребує доопрацювання - потребує суттєвого доопрацювання	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо)	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Представленість різноманітності			
1.1. паритетна представленість персонажів / дійових осіб – чоловіків / жінок			
1.2. представленість у візуальному й текстовому контенті людей з різним місцем проживання, людей різних віросповідань, кольору шкіри, раси, етнічного походження, віку, майнового стану, стану здоров'я та інвалідності тощо			
1.3. відсутність інформації, що спотворює зміст прав людини чи дає хибне уявлення про них			
1.4. наявність завдань, вправ, коментарів, ілюстрацій, спрямованих на формування: (1) полікультурної спрямованості (толерантного ставлення до представників/-ць різних народів, національних та етнічних груп, культур, традицій і вірувань, здатності до міжнаціонального і міжконфесійного діалогу); (2) уміння виявляти і поважати різні точки зору; (3) розуміння потреб та можливостей інших людей			
2. Відсутність сегрегації і поляризації за різними ознаками			
2.1 відсутність елементів, які прямо чи опосередковано ділять учасників/-ць / персонажів / дійових осіб на окремі групи за різними ознаками			
2.2. відсутність протиставлення різних груп людей за різними ознаками			
2.3. представленість людей з інвалідністю та людей різного віку нестереотипно, тобто такими, які			

ведуть активний спосіб життя, є соціально залученими			
2.4. інклюзивність змісту, уникнення прихованих чи явних указівок на те, що певні групи є менш або більш цінними для суспільства			
3. Відсутність стереотипів за визначеною ознакою			
3.1. нестереотипне представлення людей різних статей, віку, етнічності, релігії, стану здоров'я, місця проживання, майнового й сімейного стану та інвалідності тощо в різноманітних соціальних і культурних ролях			
4. Використання недискримінаційної мови			
4.1. використання паралельно форм жіночого і чоловічого роду або гендерно нейтральних форм			
4.2. використання збірних іменників та описових конструкцій на позначення множини осіб			
4.3. використання фемінітивів, зафіксованих у словнику, та фемінітивів-новотворів, які відповідають нормам української літературної мови, обов'язкове використання фемінітивів, коли в тексті йдеться про конкретну жінку			
4.4. використання недискримінаційної мови щодо людей за різними ознаками – кольором шкіри, расою, етнічним і соціальним походженням, політичними, релігійними та іншими переконаннями, статтю, майновим станом, місцем проживання, а також за віком, зовнішністю, станом здоров'я, інвалідністю, мовними або іншими ознаками			
4.5. відсутність у тексті формулювань з негативними конотаціями для характеристики осіб із захищеними ознаками – як безпосередньо вербалізованих, так і таких, що впливають із контексту або підтексту.			
Висновок:			
Пропоную:			
направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям відповідно до пунктів 3, 4 розділу IV Порядку; направити експертний висновок з проведення антидискримінаційної експертизи об'єкта грифування на розгляд відповідній(им) Комісії(ям); направити об'єкт грифування на доопрацювання; інші рішення, що визначені Порядком			
	Підпис		ПІБ (повністю)

Форма експертного висновку
(комплексна експертиза навчально-методичного посібника)

(назва, автор/авторський колектив, видавництво, обл.-вид. арк.)

На експертизу подано: навчально-методичний посібник			
Критерії експертизи	(вставити назву об'єкта грифування)		
	Реалізованість критеріїв		
	● реалізовано ● потребує доопрацювання ● потребує суттєво доопрацювання ● критерій не застосовується (обґрунтовується)	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо)	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
1.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
1.2. відсутність сфальшованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
1.3. оформлення належним чином посилань на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
2. Відповідність нормативно-правовим документам у сфері освіти			
Встановлення відповідності змістового наповнення об'єкта грифування нормативно-правовим документам у сфері освіти (Державні стандарти освіти, професійні стандарти тощо)			
2.1. розкриває ціннісний та компетентнісний потенціал галузей психології і педагогіки			
2.2. врахування сучасних наукових концепцій та ідей в обґрунтуванні поняттєвого апарату й висвітленні змісту			
2.3. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти/ професійних стандартах базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів)			
2.4. забезпечує досягнення здобувачами освіти ключових/ професійних компетентностей відповідно до Державних			

стандартів освіти/ професійних стандартів тощо			
2.5. забезпечує формування ключових компетентностей, визначених Державними стандартами освіти (професійними стандартами) та			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Системність, науковість, доступність змістового наповнення			
Змістове наповнення систематизовано, структуровано, забезпечено цілісність у викладі матеріалу та його доступність для сприйняття цільовою аудиторією			
3.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання навчально-методичного посібника відповідною цільовою аудиторією користувачів – вступ; основний і додатковий текст; висновки; показники, примітки, тезаурус, додатки, інтерактивні елементи тощо)			
3.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій			
3.3 зміст урахуває сучасні педагогічні концепції/ технології / методи / прийоми			
3.4. тексти й візуальний матеріал підібрано з урахуванням принципу недискримінаційності			
3.5. зміст подано послідовно, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета/ інтегрованого курсу/ навчального заняття тощо як єдиної системи, а не окремих, незв'язаних фактів			
3.6. зміст подано доступно й зрозуміло, з урахуванням цільової аудиторії			
3.7. зміст доповнено додатковими джерелами інформації (документи, зображення, діаграми, покликання на цифрові сервіси), які сприяють розвитку вміння працювати з інформацією і навчатися самостійно			
3.8. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності (* урахувається відповідно до типу об'єкта грифування)			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Мова текстів			
4.1. Відповідає мовним нормам сучасного українського правопису			
4.1.1. нормативність			
4.1.2. точність			
4.1.3. логічність			
4.1.4. лаконічність			

4.1.5. чистота			
4.1.6. виразність (* <i>ураховується відповідно до типу об'єкта грифування</i>)			
4.1.7. доступність			
4.2. Ураховує принципи недискримінації в текстах			
4.2.1. ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною приналежністю, соціальним статусом тощо			
4.2.2. відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення			
4.2.3. відсутні ознаки дискримінації, у тому числі термінологія, що не відповідає Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Система завдань			
<i>* ураховується відповідно до типу об'єкта грифування</i>			
Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню певних результатів навчання відповідно до Державних стандартів освіти (професійних стандартів)			
5.1. представлено компетентнісно орієнтовані завдання			
5.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання			
5.3. наявні завдання на розвиток критичного мислення			
5.4. наявні завдання для самостійного / групового виконання			
5.5. наявні диференційовані за рівнями складності, творчості та самостійності завдання			
5.6. наявні завдання на розвиток комунікативних навичок			
5.7. наявні завдання на розвиток уміння висловлювати думку усно та письмово			
5.8. наявні завдання для реалізації проєктної діяльності			
5.9. наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо			
5.10. представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення результатів навчання			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Візуальні засоби			
Візуальні засоби забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			
6.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом			
6.2. засоби візуальної комунікації інформативні, передають основну ідею (наявні схеми, карти, фотографії, відеоматеріали, портрети, документи, картинки, малюнки з дотриманням авторського права, таблиць, діаграм тощо, які сприяють кращому розумінню			

навчальної інформації, формуванню певних умінь)			
6.3. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
6.4. візуальні засоби чіткі, однакової контрастності та зберігають усі кольори			
6.5. однотипні ілюстрації виконані в одній техніці			
6.6. ілюстрації реалістичні			
6.7. ілюстрації мають чітку композицію, яка акцентує увагу на важливому			
6.8. у зображеннях ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною приналежністю, соціальним статусом тощо			
6.9. візуальний образ підручника / посібника/навчально-методичного посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності)			
6.10. у зображеннях відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
7. Емоційна безпека та травмочутливість			
<i>* урахується відповідно до типу об'єкта грифування</i>			
Зміст забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачів освіти			
7.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (наси́льство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
7.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної стійкості та підтримки			
8. Наявність додаткових матеріалів і ресурсів			
<i>*урахується за наявності</i>			
Наявність додаткових матеріалів та ресурсів підсилює діяльнісну складову та досягнення обов'язкових результатів			
8.1. інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали тощо, доступні через QR-коди або покликання			
8.2. додаткові ресурси відповідають критеріям 1–7			
8.3. відсутні покликання на контент, що містить ознаки реклами			
Висновок:			
Пропоную:			
надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування; залишити попередньо ухвалені рішення без змін; скасувати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; інші рішення, що визначені Порядком.			
	Підпис		ПІБ (повністю)

Додаток 7

Експертний висновок

(комплексна експертиза навчально -практичного/навчального посібника)

(назва, клас, авторський колектив, видавництво, об'ємково- видавничі аркуші)

На експертизу подано:			
Навчальний /навчально-практичний посібник			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	• реалізовано • потребує доопрацювання • потребує суттєвого доопрацювання • критерій не застосовується (обґрунтування експерта)	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
1.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
1.2. відсутність сфальшованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
1.3. оформлення належним чином посилань на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
2. Відповідність державним стандартам освіти			
Державні стандарти освіти визначають вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти на відповідних рівнях освіти.			
2.1. розкриває компетентнісний потенціал освітньої галузі			
2.2. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у державних стандартах освіти			
2.3. відповідає визначеним у державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів)			
2.4. забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання відповідно до державних стандартів освіти			
2.5. забезпечує формування наскрізних умінь, визначених державними стандартами освіти			

2.6. відповідає модельній та/або навчальній програмі			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії			
3.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні елементи тощо)			
3.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій			
3.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо			
3.4. навчальну інформацію подано з урахуванням різноманітних поглядів на питання, що розкриваються			
3.5. тексти й візуальний матеріал підібрано з урахуванням принципу недискримінаційності			
3.6. навчальний матеріал розкриває причиново-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають сучасному рівню розвитку науки			
3.7. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як єдиної системи, а не окремих, незв'язаних фактів			
3.8. зміст подано доступно й зрозуміло відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
3.9. зміст підібрано з урахуванням інформації профорієнтаційного спрямування (моделювання різних ситуацій, запитань, завдань тощо)			
3.10. зміст подано з урахуванням емоційного і соціального розвитку здобувачів освіти на відповідних етапах навчання			
3.11. зміст доповнено додатковими джерелами інформації (документи, зображення, діаграми, покликання тощо), які сприяють розвитку вміння працювати з інформацією і навчатися самостійно			
3.12. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Мова текстів			
4.1. Відповідає сучасним мовним нормам			
4.1.1. нормативність			
4.1.2. точність			
4.1.3. логічність			
4.1.4. лаконічність			
4.1.5. чистота			

4.1.6. виразність			
4.1.7. доступність			
4.2. Ураховує принципи недискримінації в текстах			
4.2.1. ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною приналежністю, соціальним статусом тощо			
4.2.2. відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення			
4.2.3. відсутні ознаки дискримінації, у тому числі термінологія, що не відповідає Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Система завдань			
Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню певних результатів навчання відповідно до модельної навчальної програми та/або навчальної програми			
5.1. представлено завдання на розвиток уміння добирати, аналізувати й узагальнювати навчальну інформацію, подану в різний спосіб			
5.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання			
5.3. наявні завдання на розвиток критичного мислення			
5.4. наявні завдання для самостійного / групового виконання			
5.5. наявні диференційовані за рівнями складності, творчості та самостійності завдання			
5.6. наявні завдання на розвиток комунікативних навичок			
5.7. наявні завдання на розвиток уміння висловлювати думку усно та письмово			
5.8. наявні компетентнісні завдання			
5.9. наявні завдання для реалізації проєктної діяльності			
5.10. наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо			
5.11. представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення результатів навчання			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			
6.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом			
6.2. засоби візуальної комунікації інформативні, передають основну ідею (наявні схеми, карти, фотографії, портрети, документи, картинки, малюнки з дотриманням авторського права, таблиць, діаграм тощо, які сприяють кращому розумінню навчальної інформації, формуванню певних умінь)			

6.3. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
6.4. візуальні засоби чіткі, однакової контрастності та зберігають усі кольори			
6.5. однотипні ілюстрації в посібнику виконані в одній техніці			
6.6. ілюстрації реалістичні			
6.7. ілюстрації мають чітку композицію, яка акцентує на важливому			
6.8. у зображеннях ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною приналежністю, соціальним статусом тощо			
6.9. візуальний образ посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності)			
6.10. у зображеннях відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
7. Емоційна безпека та травмотчутливість			
Зміст посібника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
7.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
7.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
8. Наявність додаткових матеріалів і ресурсів			
Наявність додаткових матеріалів та ресурсів підсилює діяльнісну складову та досягнення обов'язкових результатів			
8.1. інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали тощо, доступні через QR-коди або покликання, які розміщені в е-додатку			
8.2. додаткові ресурси відповідають критеріям 1–7			
8.3. відсутні покликання на контент, що містить ознаки реклами			
Висновок:			
Пропоную:			
надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям у випадках, зазначених у пунктах 3, 4 розділу IV Порядку, на перевірку щодо виявлення порушення авторських прав та/або академічної доброчесності; направити експертний висновок з проведення антидискримінаційної експертизи об'єкта грифування на розгляд відповідній(им) Комісії(ям); направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування; залишити попередньо ухвалене рішення без змін; скасувати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; інші рішення, що визначені Порядком.			
	Підпис		ПІБ (повністю)

Експертний висновок
(комплексна експертиза об'єкта грифування (атласи/карти))

(назва, клас, авторський колектив, видавництво, обл. - вид. арк.)

На експертизу подано:			
Атлас/карти			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	- реалізовано - потребує доопрацювання - потребує суттєвого доопрацювання - критерій не застосовується (обґрунтовується)	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Академічна доброчесність			
Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
1.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
1.2. відсутність сфабрикованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
1.3. оформлення належним чином посилань на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
2. Відповідність Державним стандартам освіти			
Державні стандарти освіти визначають вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти на відповідних рівнях освіти.			
2.1. розкриває компетентнісний потенціал освітньої галузі			
2.2. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у Державних стандартах освіти			
2.3. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузових інтегрованих курсів)			
2.4. забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів			

навчання відповідно до державних стандартів освіти			
2.5. забезпечує формування наскрізних умінь, визначених державними стандартами освіти			
2.6. відповідає модельній та/або навчальній програмі			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії			
3.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні елементи тощо)			
3.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій			
3.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо			
3.4. Масштаби карт відповідають віковій групі та навчальному предмету.			
3.5. тексти й візуальний матеріал підбрано з урахуванням принципу недискримінаційності			
3.6. навчальний матеріал розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають сучасному рівню розвитку науки			
3.7. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як єдиної системи, а не окремих, незв'язаних фактів			
3.8. Легенди карти мають умові позначення, що пояснюють всі позначення.			
3.9. зміст підбрано з урахуванням інформації профорієнтаційного спрямування (моделювання різних ситуацій, запитань, завдань тощо)			
3.10. зміст подано з урахуванням емоційного і соціального розвитку здобувачів освіти на відповідних етапах навчання			
3.11. зміст доповнено додатковими джерелами інформації (документи, зображення, діаграми, покликання тощо), які сприяють розвитку вміння працювати з інформацією і навчатися самостійно			
3.12. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності			

*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Мова текстів			
4.1. Відповідає сучасним мовним нормам			
4.1.1. нормативність			
4.1.2. точність			
4.1.3. логічність			
4.1.4. лаконічність			
4.1.5. чистота			
4.1.6. виразність			
4.1.7. доступність			
4.2. Ураховує принципи недискримінації в текстах			
4.2.1. ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною приналежністю, соціальним статусом тощо			
4.2.2. відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення			
4.2.3. відсутні ознаки дискримінації, у тому числі термінологія, що не відповідає Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			
5.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом			
5.2. Графічні зображення чіткі та зрозумілі для учнів.			
5.3. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
5.4. візуальні засоби чіткі, однакової контрастності та зберігають усі кольори			
5.5. однотипні ілюстрації в посібнику виконані в одній техніці			
5.6. Кольори обрані відповідно до змісту карти.			
5.7. ілюстрації мають чітку композицію, яка акцентує на важливому			
5.8. у зображеннях ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною приналежністю, соціальним статусом тощо			
5.9. візуальний образ посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності)			
5.10. у зображеннях відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			

6. Емоційна безпека та травмочутливість			
Зміст посібника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
6.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (наси́льство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
Висновок:			
Пропоную:			
надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям у випадках, зазначених у пунктах 3, 4 розділу IV Порядку, на перевірку щодо виявлення порушення авторських прав та/або академічної доброчесності; направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування; скасувати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі».			
	Підпис		ПІБ (повністю)

Експертний висновок

(комплексна експертиза електронного підручника/ електронного навчального посібника)

(назва, клас, авторський колектив, видавництво, обліково-видавничі аркуші)

На експертизу подано:			
Підручник / посібник			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	- реалізовано - потребує доопрацювання - потребує суттєво доопрацювання	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо)	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
1.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
1.2. відсутність сфабрикованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
1.3. оформлення належним чином посилань на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
2. Відповідність Державним стандартам освіти			
Державні стандарти освіти визначають вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти на відповідних рівнях освіти.			
2.1. розкриває компетентнісний потенціал освітньої галузі			
2.2. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у Державних стандартах освіти			
2.3. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів)			
2.4. забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання відповідно до Державних стандартів освіти			
2.5. забезпечує формування наскрізних умінь, визначених Державними стандартами освіти			
2.6. відповідає модельній та/або навчальній програмі			

*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії			
3.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання підручника / посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; показники, примітки, словник, додатки, інтерактивні елементи тощо)			
3.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій			
3.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо			
3.4. навчальну інформацію подано з урахуванням різноманітних поглядів на питання, що розкриваються			
3.5. тексти й візуальний матеріал підібрано з урахуванням принципу недискримінаційності			
3.6. навчальний матеріал розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають сучасному рівню розвитку науки			
3.7. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як єдиної системи, а не окремих, незв'язаних фактів			
3.8. зміст подано доступно й зрозуміло відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
3.9. зміст підібрано з урахуванням інформації профорієнтаційного спрямування (моделювання різних ситуацій, запитань, завдань тощо)			
3.10. зміст подано з урахуванням емоційного і соціального розвитку здобувачів освіти на відповідних етапах навчання			
3.11. зміст доповнено додатковими джерелами інформації (документи, зображення, діаграми, покликання тощо), які сприяють розвитку вміння працювати з інформацією і навчатися самостійно			
3.12. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Мова текстів			
4.1. Відповідає сучасним мовним нормам			
4.1.1. нормативність			
4.1.2. точність			
4.1.3. логічність			

4.1.4. лаконічність			
4.1.5. чистота			
4.1.6. виразність			
4.1.7. доступність			
4.2. Ураховує принципи недискримінації в текстах			
4.2.1. ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною приналежністю, соціальним статусом тощо			
4.2.2. відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення			
4.2.3. відсутні ознаки дискримінації, у тому числі термінологія, що не відповідає Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Система завдань			
Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню певних результатів навчання відповідно до модельної навчальної програми та/або навчальної програми			
5.1. представлено завдання на розвиток уміння добирати, аналізувати й узагальнювати навчальну інформацію, подану в різний спосіб			
5.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання			
5.3. наявні завдання на розвиток критичного мислення			
5.4. наявні завдання для самостійного / групового виконання			
5.5. наявні диференційовані за рівнями складності, творчості та самостійності завдання			
5.6. наявні завдання на розвиток комунікативних навичок			
5.7. наявні завдання на розвиток уміння висловлювати думку усно та письмово			
5.8. наявні компетентнісні завдання			
5.9. наявні завдання для реалізації проєктної діяльності			
5.10. наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо			
5.11. представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення результатів навчання			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			
6.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом			

6.2. засоби візуальної комунікації інформативні, передають основну ідею (наявні схеми, карти, фотографії, портрети, документи, картинки, малюнки з дотриманням авторського права, таблиць, діаграм тощо, які сприяють кращому розумінню навчальної інформації, формуванню певних умінь)			
6.3. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
6.4. візуальні засоби чіткі, однакової контрастності та зберігають усі кольори			
6.5. однотипні ілюстрації в підручнику / посібнику виконані в одній техніці			
6.6. ілюстрації реалістичні			
6.7. ілюстрації мають чітку композицію, яка акцентує на важливому			
6.8. у зображеннях ураховано різноманітність здобувачів освіти за статтю, етнічною приналежністю, соціальним статусом тощо			
6.9. візуальний образ підручника / посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності)			
6.10. у зображеннях відсутні дискримінаційні або стигматизуючі елементи щодо певних груп населення			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
7. Емоційна безпека та травмоцутливість			
Зміст підручника / посібника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
7.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (наси́льство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
7.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
8. Наявність додаткових матеріалів і ресурсів			
Наявність додаткових матеріалів та ресурсів підсилює діяльнісну складову та досягнення обов'язкових результатів			
8.1. інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали тощо, доступні через QR-коди або покликання, які розміщені в е-додатку			
8.2. додаткові ресурси відповідають критеріям 1–7			
8.3. відсутні покликання на контент, що містить ознаки реклами			
8.4. аудіосупровід до змісту підручника (для підручників з іноземних мов та української мови для класів з навчанням мовами корінних народів або національних меншин)			
9. Електронний формат та функціональні особливості			
9.1. Організація матеріалу та навігація сприяють досягненню навчальних цілей.			
9.1.1. наявні такі відомості: назва, автор (автори), відомості про надання грифа, відомості про стандарт/програму, знак охорони авторського права (за наявності)			
9.1.2. наявна інформація про версію е-видання, про кількість і тривалість			

мультимедійних та інтерактивних елементів (аудіо, відео, зображення, 2D/3D-моделі, карти тощо)			
9.1.3. зазначені найменування, місцезнаходження, контакти виробника			
9.1.4. вказані мінімальні системні вимоги до обладнання та операційної системи			
9.1.5. в е-виданні, укладеному іншою мовою, всі зазначені вище відомості подаються також українською мовою			
9.1.6. е-видання містить інструкцію користувача			
9.1.7. е-видання структуроване, структура е-видання відображається в інтерактивному змісті, що забезпечує довільний доступ до всіх його структурних елементів			
9.2. Користувацький інтерфейс та дизайн сприяють досягненню навчальних цілей			
9.2.1. інтерфейс е-видання цілісний та інтуїтивно зрозумілий, забезпечено принципи близькості та подібності елементів; елементи інтерфейсу, що використовуються для однієї дії, не використовуються для іншої			
9.2.2. використання різних медіа-форматів доцільне, логічне та збалансоване			
9.2.3. дизайн забезпечує концентрацію уваги користувача на головній суті, фон не відволікає від тексту й зображень			
9.2.4. е-видання інформує користувача про те, який структурний елемент відображається на екрані			
9.2.5. завдання супроводжуються чіткими інструкціями з виконання та зворотним зв'язком за результатами виконання			
9.2.6. забезпечене озвучення текстової інформації з можливістю увімкнення/вимкнення звуку та візуальне відображення (субтитри) аудіоінформації			
9.3. Технічні і функціональні особливості е-видання забезпечують його використання за різних умов доступу			
9.3.1. забезпечена можливість роботи на трьох чи більше операційних системах, не менше двох з яких - для мобільних пристроїв			
9.3.2. забезпечена можливість завантаження матеріалів е-видання на пристрій користувача і роботи з ними без подальшого доступу до мережі Інтернет			
9.3.3. перегляд відео- та прослуховування аудіофайлів забезпечується без потреби встановлення додаткових плагінів (додатків)			
9.3.4. забезпечується розмежування доступу до функціональних можливостей е-видання залежно від категорій учасників освітнього процесу			
Висновок:			
Пропоную:			
надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям у випадках, зазначених у пунктах 3, 4 розділу IV Порядку, на перевірку щодо виявлення порушення авторських прав та/або академічної доброчесності; направити експертний висновок з проведення антидискримінаційної експертизи об'єкта грифування на розгляд відповідний(им) Комісії(ям); направити об'єкт грифування на доопрацювання;			

відхилити об'єкт грифування; залишити попередньо ухвалені рішення без змін; скасувати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; рекомендувати МОН скасувати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; інші рішення, що визначені Порядком.		
	Підпис	ПІБ (повністю)